

10. SINIF TIYATRO KONU ANLATIMI

WWW.EDEBIYATNOTU.COM

- **6. ÜNİTE TİYATRO**

- **Geleneksel Türk Tiyatrosu**

- ✓ **Geleneksel Türk tiyatrosu (Karagöz, orta oyunu)**

- ✓ **Modern Türk tiyatrosu**

- **Tiyatro Konu Testi sayfanın altındadır.**

- **Dil Bilgisi Konuları:**

- * Metindeki **cümle çeşitlerini** bulur ve bunların metindeki işlevlerini belirler.

- * Metinler üzerinden **imla ve noktalama** çalışmaları yapılır.

- **Geleneksel Türk Tiyatrosu**
- **Geleneksel Türk tiyatrosunun başlıca türleri: Karagöz, orta oyunu, meddah ve seyirlik köy oyunlarıdır.**
- Geleneksel Türk tiyatrosu, kökeni **eski inanç** ve **geleneklere** dayanan modern tiyatronun dışında kalan türe verilen addır.
- Bu başlık altında Karagöz, orta oyunu, kukla, meddah ve köy seyirlik oyunu gibi gösteri türleri yer alır.
- Bu türler klasik tiyatrodan çok farklıdır. Şarkı, dans ve söz oyunlarına dayanan geleneksel tiyatro yazılı bir metne dayanmaz.
- Geleneksel tiyatroda güldürü ögesi ön plandadır. Bunun yanında ders verici ve eğitici özelliği de vardır.
- Genellikle sahnesiz tiyatrolardır.
- Seyirlik köy oyunlarının kökeni tarih öncesi bolluk törenlerine ve ilkel inançlara kadar uzanır.
- Karagöz ve orta oyunu birbirine benzemekle birlikte sahneleniş tekniği bakımından birbirinden ayrılır. **Meddah tek kişilik** bir tiyatro örneğidir.
- www.edebiyatnotu.com

• **Kör Hasan, Sururi, Naşit, İsmail Dümbüllü** ünlü **meddah**lardandır.

• Kukla geleneği ise çok eskiye dayanan bir türdür.

• Yüzyıllarca Türk halkının temaşa ihtiyacını gideren bu türler, bugün etkisini yitirse de modern tiyatromuza kaynaklık etmeye devam etmektedir.

• **Kel Hasan, Abdürrezzak ve Kavuklu Hamdi** geleneksel Türk **tiyatrosu**nun önemli isimlerindedir.

• Türklerin tiyatrosu yüzyıldan fazla bir süredir, kendi sorunlarını, kendi insanını, kendine özgü tarzıyla ve rengiyle seyircisine aktaracak bir üslup arayışı içindedir.

KARAGÖZ İLE HACİVAT

- Mum ışığı ile aydınlatılmış bir perdeye tasvir denilen deriden yapılmış karakterlerin çubuklar yardımıyla getirilip gölgelerinin yansıtılması yolu ile oynatılan oyunlara **Karagöz oyunu** denir. Bu sebeple Karagöz oyunları “**gölge oyunu**” olarak adlandırılmıştır. Eski dilde bu anlamda “hayal-i zill” (gölge hayaller) ifadesi kullanılmıştır.
- Oyun temsilleri çok çeşitlidir. Hayvanlar, insanlar, bitki ve eşyaların tasviri çıkarılarak oyunlarda bu karakterler kullanılmıştır.
- Gölge oyunu tarihin birçok döneminde farklı milletlerce kullanılmıştır. Mısır’da, Hindistan’da gölge oyununun izleri görülür. Oyunun önce Çin’de ortaya çıktığı düşünülmektedir.

-
- Gölge oyununun Anadolu coğrafyasında ilk ne zaman görüldüğü hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bu konuda Evliya Çelebi ilk gölge oyununun Anadolu Selçuklu hükümdarı Alaeddin zamanında (XIII. yy.) görüldüğünü belirtmiştir. Bu konudaki en yaygın rivayet Karagöz ve Hacivat'ın Osmanlı'da Sultan Orhan zamanında yaşamış gerçek kişiler olduğudur. Bu rivayette Sultan Orhan sefere girerken Bursa'ya bir cami yapılmasını emir buyurur. Karagöz ve Hacivat bu caminin yapımında çalışan iki işçidir. Bunların iş esnasında aralarındaki konuşmalar, sürtüşmeler halka komik gelmiş, diğer işçilerin sürekli bu atışmaları dinlemesi sonucu cami yapımı yavaşlamıştır. Seferden dönen Sultan Orhan, caminin bitirilemediğini görünce kızmış ve olayın suçlusu olarak bu iki kahramanı ölüm ile cezalandırmıştır. Sonrasında bu hüküm yüzünden pişman olan padişah kahramanların anısını canlı tutmak için Şeyh Küşteri isimli bir sanatçıyı görevlendirmiştir.

-
- Şeyh Küşteri, Karagöz oyunlarının ilk oynatıcısı olarak bilinir. Bu nedenle Karagöz oyunlarının piri (kurucusu) olarak adlandırılır. Yine bu sebeplerle Karagöz oyunlarının oynandığı alana “**Küşteri Meydanı**” da denilmektedir. Nazif Bey, Hayalî Memduh ve Hayalî Küçük Ali tanınmış Karagözcüler arasındadır.
  - Karagözün oynadığı meydana "**küşteri meydanı**" denir. Karagöz oynatıcıları da "**hayali**", "**hayalbaz**", "**hokkabaz**", "**Karagözcü**" adlarını alır.
  - Karagöz oyunu, temelde iki kahraman üzerine kurulur.
  - Bunlardan **Karagöz; okumamış**, halk diliyle konuşan, öğrenim görmüş kişilerin söylediği sözleri anlamayan, duyduklarına ters anlamlar yükleyen tiptir.
  - **Hacivat ise öğrenim görmüş**, medrese diliyle konuşan, bilimden az çok anlayan, görgü kurallarına uyan tiptir.
  - Karagöz oyunlarının en bilinenleri arasında **Kanlı Nigâr, Aşçılık, Büyük Evlenme, Bursalı Leyla, Salıncak Oyunu, Yazıcı** sayılabilir.

-
- Şeyh Küşteri, Karagöz oyunlarının ilk oynatıcısı olarak bilinir. Bu nedenle Karagöz oyunlarının piri (kurucusu) olarak adlandırılır. Yine bu sebeplerle Karagöz oyunlarının oynandığı alana “**Küşteri Meydanı**” da denilmektedir. Nazif Bey, Hayalî Memduh ve Hayalî Küçük Ali tanınmış Karagözcüler arasındadır.
  - Karagözün oynadığı meydana "**küşteri meydanı**" denir. Karagöz oynatıcıları da "**hayali**", "**hayalbaz**", "**hokkabaz**", "**Karagözcü**" adlarını alır.
  - Karagöz oyunu, temelde iki kahraman üzerine kurulur.
  - Bunlardan **Karagöz; okumamış**, halk diliyle konuşan, öğrenim görmüş kişilerin söylediği sözleri anlamayan, duyduklarına ters anlamlar yükleyen tiptir.
  - **Hacivat ise öğrenim görmüş**, medrese diliyle konuşan, bilimden az çok anlayan, görgü kurallarına uyan tiptir.
  - Karagöz oyunlarının en bilinenleri arasında **Kanlı Nigâr, Aşçılık, Büyük Evlenme, Bursalı Leyla, Salıncak Oyunu, Yazıcı** sayılabilir.

- **Oyunun Diğer Kişileri**
- **Çelebi:** Malı mülkü olan zengin, mirasyedi bir tiptir.
- **Zenne:** Karagöz oyunundaki kadın tipleridir.
- **Tiryaki:** Konuşmaların en önemli yerinde uyuklamaya başlayan tiptir.
- **Beberuhi:** Altıkolaç lakabıyla anılan, cüce, yaygaracı bir tiptir. Bu kişilerin yanı sıra Tuzsuz Deli Bekir,
- Zeybek (Efe), Külhanbeyi, Türk, Yahudi gibi tipler de oyunda yer alır.

KARAGÖZ İLE HACİVAT OYUNUNUN ÖZELLİKLERİ

- Karagöz oyunları doğum, evlenme, sünnet gibi törenlerde ve çeşitli şenliklerde oynanmıştır.
- Karagöz oyunlarının oynatıcısına hayalci denir.
- Karagöz oyunları çoğunlukla ramazan aylarında oynanır. Tümü 28 oyundan ibarettir. İlgili ay boyunca akşamları oynanan oyun sadece Kadir Gecesi'nde oynanmaz.
- Karagöz oyunlarında konu günlük hayattan alınır.
- Oyunlar doğaçlamadır (tuluat). Oyunların belli bir metni bulunmaz.
- Tüm tasvirler tek bir kişi tarafından canlandırılır. Hayalciler, tüm kahramanları canlandıran taklit yeteneği güçlü kişilerdir.
- Oyunlarda dil sadedir. Halkın konuşma biçimlerine yer verilir.
- Karagöz, Osmanlı'nın sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapısının tanınması için önemli ipuçları içerir.

KARAGÖZ OYUNUNUN BÖLÜMLERİ

- Karagöz oyunu mukaddime (giriş), muhavere (söyleşme), fasıl (oyun) ve bitiş olmak üzere dört bölümden meydana gelir:
- **Mukaddime (giriş):**
- Metinde, Hacıvat'la Karagöz'ün çatışmasına kadar olan kısım giriş bölümüdür.
- Perde aydınlatıldıktan sonra Hacıvat müzik eşliğinde bir semai okur.
- Semai bitince “Of, hay Hak!” diyerek, perde gazeli denen bir şiir okur.
- Sonra Karagöz'ü perdeye davet eden sözler söyler. Karagöz, Hacıvat'ın çıkardığı gürültüye kızar, perdeye gelir, kavga ederler.
- **Muhavere:** Metinde, Hacıvat'ın “Vay Karagöz'üm, benim iki gözüm merhaba.” sözü ile başlayıp parçanın sonuna kadar devam eden kısım, oyunun muhavere (karşılıklı konuşma) adı verilen ikinci bölümüdür.

-
- **Fasıl:** Oyunun asıl bölümüdür. Bu bölümde çeşitli tipler oyuna katılır. Bunlar genellikle kendi ağız
  - özellikleriyle Karagöz'le konuşturulur. Konuşmalara bazen Hacivat da karışır. Konuşmalarda komiklik ağır basar. Olaylar bir yerde düğümlenir. Sonunda başka bir tipin (efe, külhanbeyi, sarhoş vb.) perdeye gelmesiyle düğüm çözülür.
  - **Bitiş:** Bu bölümde tekrar Hacivat'la Karagöz'ün konuşmaları olur. Konuşma kavgaya dönüşür. Hacivat:
  - “Yıktın perdeyi eyledin viran.Varayım sahibine haber vereyim heman.” diyerek perdeyi terk eder. Karagöz de “Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola.” diyerek oyunu bitirir.

ORTA OYUNU

- Orta oyunu, çevresi izleyicilerle çevrili bir alan içinde oynanan, yazılı metne dayanmayan, içinde müzik, raks ve şarkı da bulunan doğaçlama bir oyundur. Orta oyunu adının geçtiği ilk belge 1834 tarihlidir. Daha eski kaynaklarda bu oyun; kol oyunu, meydan oyunu, taklit oyunu, zuhurî gibi adlarla anılmıştır.
- Orta oyunu, han ya da kahvehane gibi kapalı yerlerde de oynanmakla birlikte, genel olarak açık yerlerde, ortada oynanan bir oyundur.
- Oyunun oynandığı yuvarlak ya da oval alana palanga denir.
- Oyunun dekoru, yenedünya denilen bezsiz bir paravandan ve dükkân denilen iki katlı bir kafesten oluşur. Yenedünya ev olarak, dükkân da iş yeri olarak kullanılır. Dükkânda bir tezgâh, birkaç hasır iskemle bulunur.
- Orta oyununun kişileri ve fasılları Karagöz oyunuyla büyük oranda benzerlik gösterir. Oyunun en önemli iki kişisi **Kavuklu ile Pişekâr**'dır.

-
- **Kavuklu, Karagöz** oyunundaki Karagöz'ün karşılığı, **Pişekâr da Hacıvat**'ın karşılığıdır.
  - Orta oyununda da gülmece ögesi Karagöz oyunundaki gibi yanlış anlamalara, nüktelere ve gülünç hareketlere dayanır.
  - Oyunda çeşitli mesleklerden, yörelerden, milletlerden insanların mesleki ve yöresel özellikleri, ağızları taklit edilir. Bunlar arasında Arap, Acem, Kastamonulu, Kayserili, Kürt, Frenk, Laz, Yahudi, Ermeni vb. sayılabilir.

ORTA OYUNUNUN ÖZELLİKLERİ

- Orta oyununda yazılı bir metin yoktur. Oyun kişiler tarafından doğaçlama olarak oynanır. Bu da orta oyununun modern tiyatrodan ayrılan en önemli yönünü oluşturur.
- Orta oyunu seyircilerin etrafında toplandıkları yuvarlak bir sahnede oynanır. Bu sahneye meydan ya da palanga adı da verilmektedir.
- Oyunun oynandığı sahne ile seyirciler birbirlerine çok yakındır.
- Günlük ve sıradan olaylar işlenir. Ancak bunun yanında masallar, efsaneler, halk hikâyeleri de konu olarak işlenebilir. Oyundan önce konu seyirciye tanıtılır.

-
- Bu oyunda güldürü ve taklitler ağırlıktadır.
  - Ana oyuncular Pişekâr ve Kavuklu'dur. Bunun yanında çok sayıda karakter de aynen Karagöz'de olduğu gibi sahneye çıkmaktadır.
  - Karagözde de olduğu gibi usta-çırak ilişkisi altında oyuncular yetiştiği söylenebilir.
  - Oyuncuları kendilerine has, temsil ettikleri yörenin kıyafetlerini giyer.
  - Orta oyununda dekor az da olsa vardır. Özellikle dükkân ve yenedünya denilen paravanlar birçok amaçla oyunda kullanılır.

ORTA OYUNUNUN BÖLÜMLERİ

- Orta oyunu Karagöz'e benzer olarak dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler ve özellikleri şu şekildedir:
- **Öndeyiş (giriş):** Bu bölümde **Pişekâr** sahneye müzik eşliğinde çıkar ve oynanacak oyunu takdim eder. Sunuştan sonra bir kenara çekilir ve **Kavuklu**'nun sahneye çıkmasını bekler.
- **Söyleşme (muhavere):** Kavuklu sahneye çıkar ve Pişekâr ile bir muhabbete başlarlar. Aslında bu konuşma, asıl oyuna bir hazırlıktır.
- **Fasıl:** Bu bölümde oyunun asıl oyunu oynanır. Diğer karakterler de bu bölümde oyuna dâhil olur.
- Pişekâr ile Kavuklu arasındaki atışmalara, diğer oyuncular da dâhil olur.
- **Bitiş:** Bu bölümde ana tipler olan Pişekâr ile Kavuklu konuşmalarını bir neticeye ulaştırır. Oynanan oyundan seyircilerin ders çıkarması amaçlanır. Her iki oyuncunun klasik olan sözleriyle oyun sonlandırılır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK TİYATROSU

- **Cumhuriyet Dönemi'nde Türk tiyatrosu**, Millî Edebiyat Dönemi'nde başlayan gelişimini devam ettirmiş, daha güçlü bir yapıya kavuşmuştur. İstanbul'dan sonra Ankara'da da Devlet Konservatuvarının açılması, Anadolu'da tiyatronun gelişimini hızlandırmıştır. Özellikle Muhsin Ertuğrul'un Şehir Tiyatroları açma girişimi, Türk tiyatrosunun gelişimine katkı sağlamıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatro, yeni Cumhuriyet'in ilkelerini halka aktarmada bir araç olarak hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde çocuk tiyatrosu çalışmaları yapılmış, kadınlar sahnede daha çok yer almaya başlamış, devlet konservatuvarı açılmıştır. Sade, açık bir dille nazım-nesir karışık olarak tiyatrolar yazılmıştır. Geleneksel tiyatroyla (Karagöz, orta oyunu vb.) modern tiyatronun özelliklerinin bir arada görüldüğü eserler ortaya konmuştur. Bireysel duygu ve düşünceler de sosyal kuramlardaki değişimler de tiyatrolarda sahnelenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'ndeki ilke ve inkılapların sonucunda akılcı ve bilimin öne çıktığı eserler yazılmıştır. Bu dönemde epik tiyatro ve absürt tiyatro türlerinden de yararlanılmıştır.

-
- **Cumhuriyet dönemi Türk tiyatrosunun önemli temsilcileri ve eserleri şunlardır:**
  - **Orhan Asena**, Hurrem Sultan, Şilide Av;
  - **Turan Oflazoğlu**, Deli İbrahim, Kösem Sultan;
  - **Recep Bilginer**, Ben Devletim, Yunus Emre;
  - **Refik Erduran**, İkinci Baskı, Tamirci;
  - **Güngör Dilmen**, Midasın Kulakları, Ben Anadolu.

GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU İLE MODERN TÜRK TİYATROSU ARASINDAKİ FARKLAR

- Modern Türk tiyatrosunda bir senaryo yani yazılı bir metin vardır. Geleneksel tiyatrodaki ise bu yoktur, tamamen doğaçlamadır.
- Modern Türk tiyatrosunda teknoloji kullanılır. Geleneksel Türk tiyatrosunda ise teknoloji kullanılmaz.
- Geleneksel Türk tiyatrosu halk çevresinde, modern Türk tiyatrosu ise aydın çevrede ortaya çıkmıştır.

-
- Modern Türk tiyatrosunda sahne, geleneksel Türk tiyatrosuna göre daha detaylıdır.
  - Geleneksel Türk tiyatrosunda sadece belirli tipler vardır. Modern Türk tiyatrosunda çeşitli karakterler ve tipler olabilir.
  - Modern Türk tiyatrosunda bir ön hazırlık çalışması vardır. Geleneksel tiyatro provasıdır.
  - Taklit ve yanlış anlamalar modern Türk tiyatrosunda geleneksel Türk tiyatrosu kadar yer tutmaz.
- Tiyatro Konu testi Çözmek İçin [TIKLAYINIZ](#)